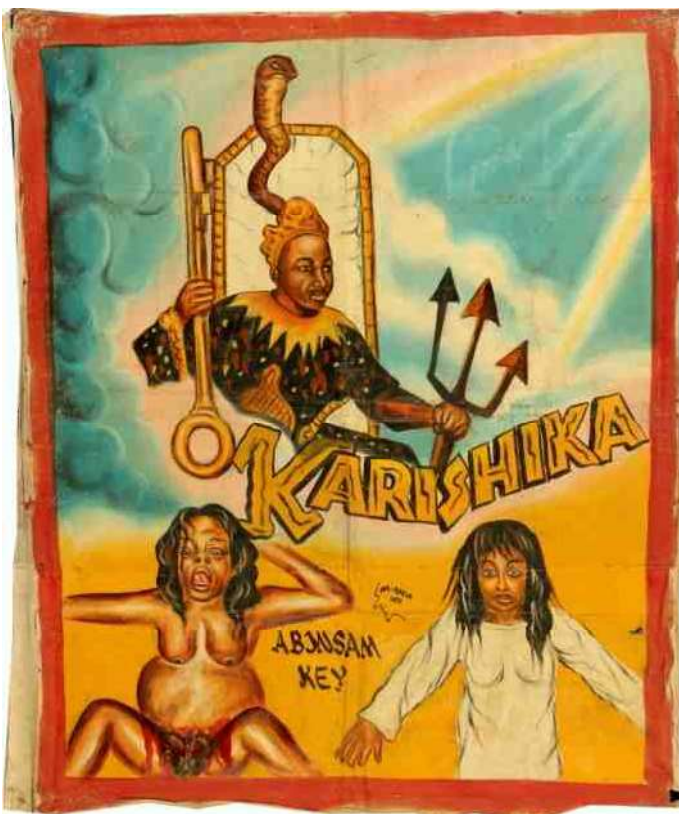

Film posters uit Ghana, met de hand geschilderd.

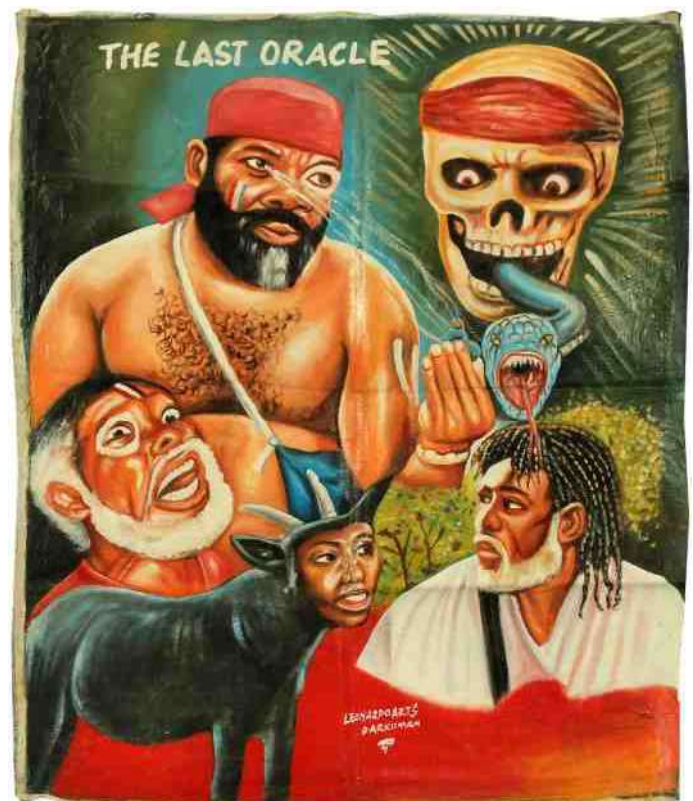
Over kwaadaardige Voodoo-priesters, Kungfu-helden en Menseneters

door Ingo Barlovic

Kappersborden kennen we allemaal, met de aandoenlijk geschilderde geknipte kopjes als 'uithangbord' voor een Afrikaanse barbershop. Ook dat is 'kunst', maar van een heel andere orde dan maskers en beelden. Veel minder bekend zijn film posters, waarin horror met rare gedochten vaak een belangrijke rol speelt. En dat sluit weer mooi aan op Transformatie.

2. Mr Brew Art - poster voor de film "Karishika"

3. Leonardo Arts - poster voor "The last Oracle"

Toen in de tachtiger jaren de film als publiek medium Ghana binnenkwam, betrof dit vooral luidruchtige actiefilms met veel geweld en horror - de openlucht-bioscoop als kermisattractie : B-films uit de USA, Kungfu uit Hongkong en zelfs Italiaanse films over kannibalen, films die in de zeventiger en tachtiger jaren ook elders in de wereld opwindend werden gevonden, tot in de Duitse stations-bioscopen toe.

Deze films, die soms ook humoristisch waren, trokken een publiek dat zich door dit schouwspel graag liet meeslepen. Men vocht als het ware met de helden mee, raakte opgewonden en juichte als de schurk zijn verdiende straf onderging - en dat graag door middel van een machinegeweer, dat natuurlijk losjes in de hand gedragen werd.

Horror en occultisme

Speciaal horror-films kregen een bijzondere ontvangst in Ghana, maar ook in Nigeria. Ze werden daar niet alleen als vorm van ontspanning gezien, met angst en lust beleving, maar de vertoonde beelden vermengden zich met de eigen belevingswereld, met datgene wat je gehoord had, met wat je geloofde, én wat er gepredikt werd. Zo riepen films over kannibalen herinneringen op aan oude verhalen, zoals die waarin heksen in dorpen in het binnenland magische rituelen uitvoerden inclusief mensenoffers. En aan geruchten dat zulke zwarte magie ook in de stad plaats zou vinden – “want hoe zou je anders verklaren dat sommige mensen zo onmetelijke rijk waren?”. Jean en John Comaroff, Zuid-Afrikaanse/Amerikaanse onderzoekers die veel veldwerk deden bij het Tswana volk, noemden dit laat-

ste fenomeen "occulte economie".

Vanaf het begin van de negentiger jaren kregen deze importfilms concurrentie uit Ghana en uit Nigeria zelf. Daar ontstond toen een filmindustrie "Nollywood", die vooral in Nigeria meer dan 1000 films per jaar produceerde, die meestal snel en voordelig op video gedraaid konden worden. Voor deze films namen zij motieven van de internationale filmindustrie over en pasten deze aan aan de gedachten en de gevoelens van het eigen publiek. Hierbij speelde de kerk, en met name de Pinkstergemeente een belangrijke rol. Zij wilden aantonen, dat God en het christendom sterker zijn dan deze natuurreligies. En omdat het in godsdiensten vaak gaat over de strijd tussen goed en kwaad, werd deze strijd in Nollywood opgenomen en vaak zelfs door de kerk gefinancierd. En zo kan je in deze films steeds opnieuw zien, wat kwaadaardige machten aan slechts aanrichten en hoe zij aan het eind dan toch door God/priester/kerk overwonnen worden. De rol van boze macht wordt hierin dan gespeeld door de duivel, of door iets 'heidens' als Voodoo of de Mami Wata Cultus. Mami Wata heeft in Nigeria daardoor intussen zo'n slechte naam dat, in tegenstelling tot in Togo en Benin, zich bijna niemand deze cultus openlijk durft aan te hangen. Een voorbeeld van zo'n succesvolle anti-Mami Wata-film is "Karischika" (afb 2).

Een belangrijk filmgenre gaat over de 'occulte economie', waarin bijvoorbeeld de "Sakawa Boys" (afb 5) voor geld bereid zijn om werkelijk alles te doen. De meest beruchte film in dit genre is "Rituals", een film

waarin tijdens een extravagant feest vrouwen worden geofferd, en die qua montage aan de films van regisseur Michael Cimino (bekend van "The Deer Hunter") doet denken.

Er zijn ook films, die aan een quasi werkelijkheid refereren en waarin kinderen zowel de rol van offer als van dader toebedeeld kunnen krijgen. West-Afrikaanse media berichten steeds vaker over gevallen van ontvoering van kinderen, maar ook over kind-heksen en natuurlijk over de gruwelijkheden door kindsoldaten. Op YouTube leiden films waarin een rol is weggelegd voor kwaadaardige, behekste kinderen zoals "Above Death" (afb 4) of "End of the wicked" dan ook tot heftige discussies: Vormen deze films het bewijs van het bestaan van zulke kwade krachten? Leiden zij ertoe, dat er werkelijk kinderen als heks omgebracht worden? Of zijn zij slechts 'vermaak'?

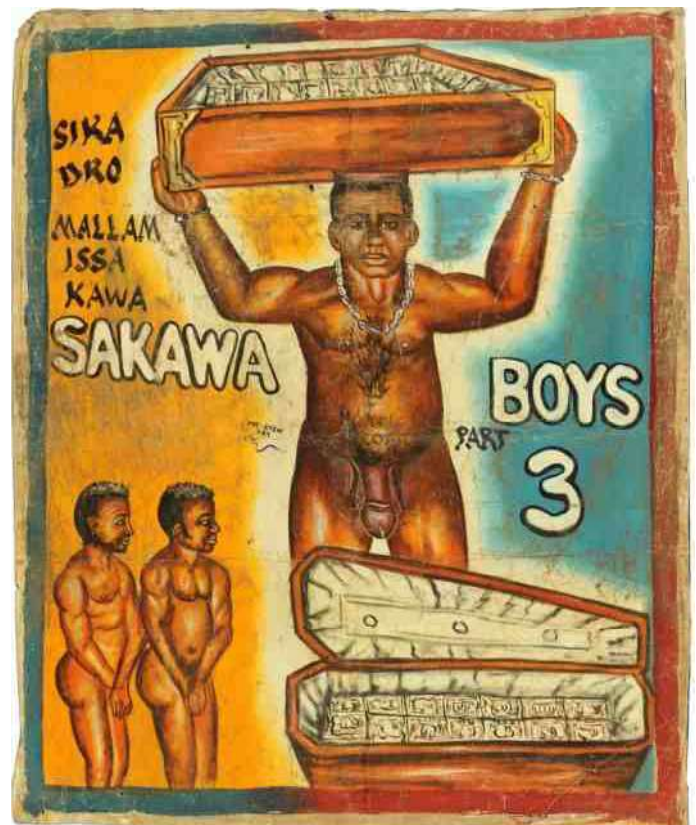
Epische films

Nollywood levert echter ook andere producties dan Horror. Naast films, die "episch" genoemd worden en het "traditionele" leven tonen, komen er ook steeds meer actiefilms zoals de Vuga-serie (afb 1 op blz 3), allerlei komedies en honderden melodrama's die doen denken aan de in Latijns-Amerika populaire Telenovelas (televisieseries).

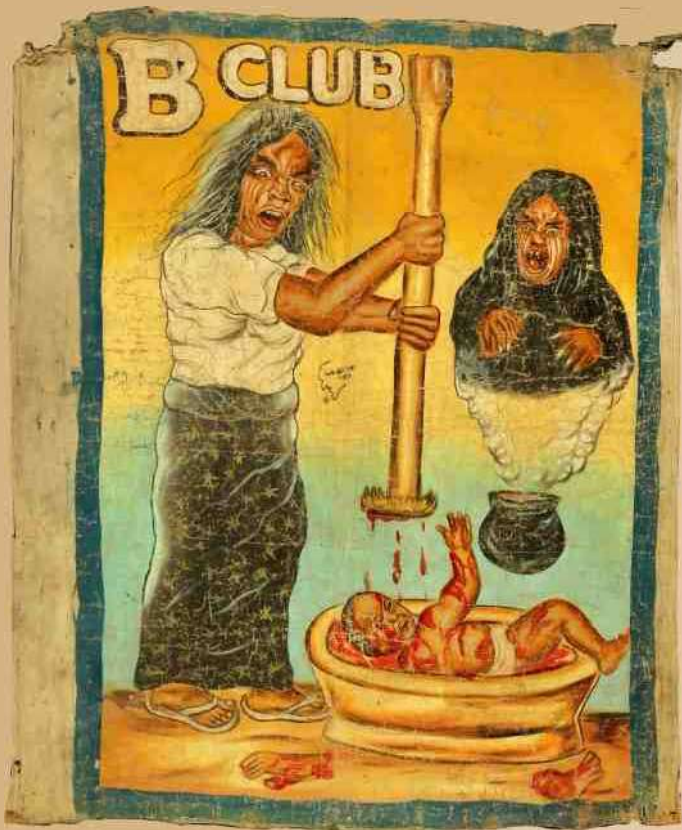
Film kwam Ghana binnen vooral via videotheken, die in de grote steden films vertoonden op televisie-schermen. Aan het eind van de negentiger jaren kwam er door het grote aanbod van goedkope videorecorders en

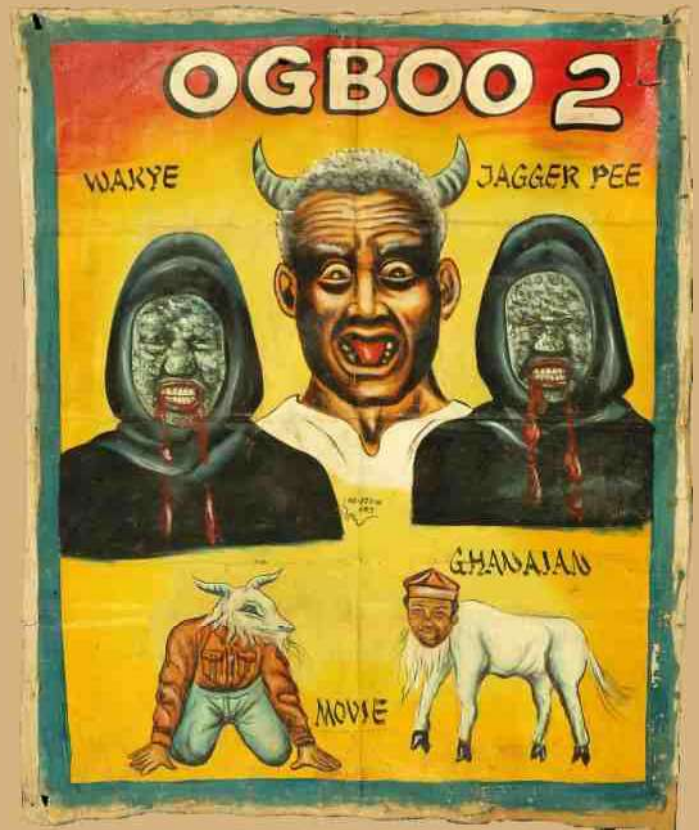
4. Mr. Brew Art - poster voor de film "Above Death"

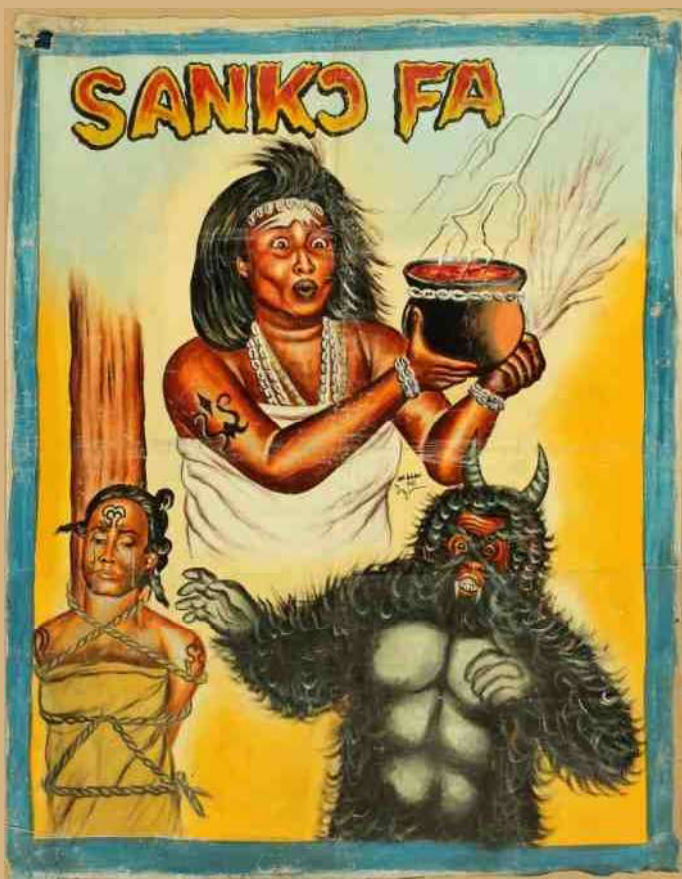
5. Mr. Brew Art - poster voor de film "Sakawa Boys"

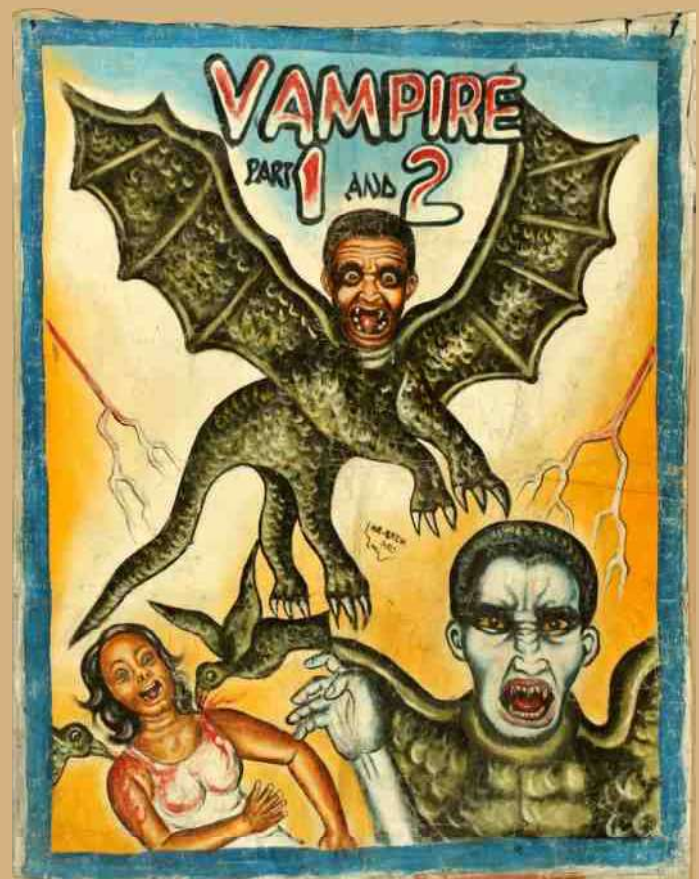
6. Mr. Brew Art - poster voor de film "B Club"

7. Mr. brew Art - poster voor de film "Ogbo 2"

8. Mr. Brew Art - poster voor de film "Sanko Fa"

9. Mr. Brew Art - poster voor de film "Vampire"

televisies een eind aan de bloei van deze videotheken. Toen ook trokken de openlucht-bioscopen, d.w.z. mobiele tv-schermen annex videorecorders, ook het binnenland in, maar inmiddels is ook van deze ontwikkeling het einde in zicht doordat TV nu ook in het binnenland een zoveel betere ontvangst heeft. TV en Videoapparatuur is nu ook daar vaak goed bereikbaar, doordat in elke winkel of markt nu wel handelaars te vinden zijn die voor weinig geld allerlei DVD's en CD's van Afrikaanse herkomst verkopen of verhuren.

Reclamekunst en kunstenaar

Maar hoe werd voor deze films reclame gemaakt? Vanouds gold 'rondbazuinen' als een effectieve manier. Dat wisten ook de Afrikaanse ondernemers in Ghana, die met de bioscopen en videotheken hun geld verdienen. Om deze films onder de aandacht te brengen, werden en worden hiertoe door kunstenaars filmposters geschilderd op een canvas van losgetornde meelzakken (soms zelfs twee opgevouwen zakken aan elkaar genaaid).

De eisen, die aan deze posters gesteld worden, spreken voor zich: ze moeten interessant zijn, wat hier wil zeggen 'zo opwindend mogelijk'. Deze posters hebben ook een duidelijk voordeel ten opzichte van gedrukte exemplaren: de schilderijen zijn expressiever, krachtiger en vallen mede door hun grootte, beter op. Aan vellen papier van die grootte is moeilijk te komen, én het meelzakken-canvas (veelal van kunststof) is beter bestand tegen weersinvloeden. Deze reclameposters, die door de videotheken samen met de films werden uitgeleend, zijn als kunstvorm natuurlijk van een heel andere orde dan de ons zo aansprekende fraai gepateneerde beelden en maskers. Ze zijn felgekleurd en staan vol met horror clichés. Het beeld dat hierin van Afrika getoond wordt, met menseneters, Voodoo-priesters, kwaadaardige heksen en Mami Wata aanhangsters, doet denken aan de vroegere westerse pulpbladen.

Kortom een postmoderne manier van Ghanezen om met een 'apart' soort westerse/christelijke blik Afrika te bekijken. Deze reclamekunst is in Duitsland vooral bekend geworden door de collectie Stäbler.

Apart hierbij is, dat deze gebruikskunst soms vervaardigd werd zonder dat de schilder de film zelf gezien had. Deze posters zijn dan ook gedeeltelijk ontsproten aan de fantasie van de maker, waarmee ze duidelijk kunnen afwijken van de video-omslag en zelfs van de filmbeelden. Ook zijn er schilders met een heel eigen palet, zoals Kwesi Blue alias Mr. Brew Art, die door videoman Frans van Lier* betiteld werd als de 'Ghanese Herman Brood'. Deze Mr. Brew Art heeft zich gespecialiseerd in Afrikaanse horrorfilms en werkt meestal met acrylverf. De pastelkleurige, bijna rustige en niet overall dekkende manier van schilderen contrasteert met de vaak extreme voorstellingen, wat een hoogst opmerkelijk effect heeft. Als achtergrond gebruikt hij vaak rood, geel en groen, de kleuren van Ghana.

10. onbekende artiest - voor "Wonders of Ali Baba"

Voor bij posters van meer recente datum is er een duidelijke tendens waar te nemen om meer en meer de voorstelling op de video-omslag braaf na te schilderen. Tegenwoordig staan zulke posters bij tientallen op eBay te koop. Ze zijn dan vooral voor een westers koperspubliek vervaardigd: leuk, maar toch enigszins verstoken van 'het echte leven'.

Ingo Barlovic

Namen van artiesten

- JK, ook wel Heavy J. = pseudoniem van E. A. Heavy Jaures
- Leonardo Arts = pseudoniem van Edward Lamptay
- Mr Brew Art = pseudoniem van Kwesi Blue

Literatuur & gegevens

- Köhn, Steffen - *Videofilm in Ghana* – J.Gutenberg Univ, Mainz 2007
- Meyer, Birgit - *Tradition and colour at its best* - Journal of African Cultural Studies, 22:1, 7-23; 2010
- Ruyter de, Thibaut – *Ghanavision, Hand-Painted Film Posters from Ghana* – Bongout 2009
- Stäbler, Wolfgang - Persönliche Mitteilung vom 3.1.2015
- Wendl, Tobias - *Africa Screams. Das Böse in Kino, Kunst und Kult* Peter Hammer V, Wuppertal 2004
- Wendl, Tobias - *Wicked Villagers and the Mysteries of Reproduction* Köppe, Keulen 2004
- Wolfe, Ernie e.a. - *Extreme Canvas: Movie Poster Paintings from Ghana* - Kesho Press, 2000
- * Frans van Lier, destijds hoofdredacteur van Media Facts, en uitgever van het blad "Via Video" was curator van de tentoonstelling "Killers op Canvas" in het Poster-Museum in Hoorn, 2005
- **Collectie** en foto's van de filmposters: Ingo Barlovic & Almuth Baron
- Dit artikel werd als *voordracht* gepresenteerd in 2011 tijdens een bijeenkomst van de Freunde der Afrik. Kultur in het Reiss-Engelhorn Museum in Mannheim, en *vertaald* door Marchinus Hofkamp